תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי סוכה

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי סוכה

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-הריד-על-תלמוד-ירושלמי-סוכה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
פרק ג 9
הלכה א 9
פרק ד 16
הלכה ו 16
הלכה ז 20
פרק ה 22
הלכה א 22

פרק א

הלכה א

ראשי פסל היוצאין מן הסוכה נידונין כסוכה ר"ח בשם רבנן דתמן ובלבד ע"פ כולה עד סוף הסוגיא פי' הסוגיא הזאת חמורה והנו"י ז"ל מגי' עיי"ש ולפענ"ד נראה פשוט הפי' בזה הסוגיא ובזה יתבאר שיטת רש"י ז"ל דף ד' גבי איצטבא באמציעתה דפירש"י ז"ל דכשירה אפילו מה שחוץ לאיצטבא משום דהוי כפסל היוצא מן הסוכה דהוי כסוכה לקמן דף י"ט ע"א ורבינו ישעיה ז"ל בהרא"ש ז"ל חולק עליו וכן הר"נ ז"ל חולק עליו וכתב דעד כאן לא מכשרינן פסל היוצא מן הסוכה אלא באופנים המבואר שם בדף י"ט כלומר דממשכי דופן בהדה ובאמת צ"ב להבין שיטת רש"י ז"ל מניין לן באמת דקנים היוצאין מן הסוכה הוי כסוכה דלרש"י ז"ל הוי מילתא דפשיטא גבי איצטבא וכן בדף י"ד ע"ב בסוף הסוגיא שם גבי הפכה על צידיהן מנ"ל לרש"י ז"ל כן ובפרט שרש"י ז"ל גופיה מפרש לגבי סוגיא דדף י"ט הנ"ל וז"ל שם וממשכא ואזלי' חד דופן מדופני הצדדין בהדייה מהו דתימא כיון דלא ממשיך דופן שני בהדה מוכח מילתא דבאפיה נפשא הוא והא לית בהו ז' טפחים בהכשר סוכה קמ"ל דמן סוכה הוא והוי כשתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח דלא ממשכא עד הרביעית וכשירה עכ"ל ז"ל עיי"ש ולכאורה משמע דהתם דכשר היא משום דהוי כשתים כהלכתן כו' אבל לא מצד פסל היוצא מן הסוכה וזהו קושיא אלימתא לכאורה ומצאתי בקרבן נתנאל ז"ל דהק' על הרא"ש ז"ל כן דהרא"ש ז"ל אזיל בשיטת רש"י ז"ל והרי רש"י ז"ל גופיה מפרש בסוגיא דדף י"ט הרל משום דשתים כהלכתן וכו' ולא משום פסל היוצא מן הסוכה והרי היא שיטת רבינו ישעיה ז"ל ונראה לפענ"ד דלא קשה דלכאורה לשון רש"י ז"ל אינו מדוקדק דכתב דהוי כשתים כהלכתן כו' בכ"ף הדמיון ולמה לא כתב בפשיטות קמ"ל דמן סוכה הוא והוי שתים כהלכתן וכו' ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ דשיטת הרא"ש ז"ל היא דלא כשיטת רש"י ז"ל ומאוד קשה לי על הק"נ ז"ל דר"ל דהרא"ש ז"ל מפרש האי קמ"ל כשיטת רש"י ז"ל דקמ"ל דמן הסוכה הוא הרי הרא"ש ז"ל פירש בהדיא דף ד' וז"ל ז"ל מדקרי ליה פסל היוצא מן הסוכה ע"כ שאר שתי הדפנות לא שייכי להאי יוצא דאי שייכא לי' הרי יש ב' מחיצות שלמות ואחת קצרה כדין הכשר סוכה ובכלל הסוכה היא אלא כדפרשינן לקמן דאחר שעשה מחיצה השלישית ארוכה באורך סוכתו אע"פ שהיה לו די בז' טפחים גלי בדעתיה מה שאינו בין ב' המחיצות אינו בכלל סוכתו ואין לפסל היוצא רק מחיצה אתת אפ"ה נידון כסוכה עכ"ל ז"ל הרי מפורש דבריו ז"ל דע"כ הקמ"ל היא לא דקמ"ל דהוי מן הסוכה ובכלל סוכה הוא ז"א דא"כ למה קרי לה פסל היוצא מן הסוכה אלא ע"כ דקמ"ל דאע"פ

שאינה בכלל הסוכה מ"מ כשירה משום דינא דפסל להיוצא מן הסוכה. ולפ"ז הרי לפנינו דרש"י והרא"ש ז"ל מחולקים בפי' הסוגיא בין במהו דתימא בין בקמ"ל דרש"י ז"ל מפרש מהו דתימא דפסולה משום דבעינן ז' טפחים וכיון דהוי סוכה בפני עצמה א"כ חסר לה שיעורא משמע אבל אי אית בהפסל שיעור סוכה כשירה. ואילו הרא"ש ז"ל מפרש להמהו דתימא היא דפסולה משום דאין להפסל להיוצא רק מחיצה אחת. וכן בהקמ"ל דרש"י ז"ל מפרש דקמ"ל דמן הסוכה הוא ובכלל סוכה הוא והרא"ש ז"ל מפרש דקמ"ל דאע"פ שאינה בכלל סוכה מ"מ כשירה מכוס דפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה. וצ"ב באמת למה לא פירש רש"י ז"ל למהו דתימא כהרא"ש ז"ל דאין להפסל רק מחיצה אחת וצ"ב במה נחלקו רש"י ז"ל והרא"ש ז"ל:

ונראה לפענ"ד לחקור בהא דקי"ל דאגמריה רחמנא למשה דשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח אם הדופן של טפח חשבינן ליה כאילו הוא משוך עד סוף הכותל הארוך כן אגמריה רחמנא למשה. או דלעולם לא חשבינן להטפח כאילו הוא משוך כנגד הכותל הארוך רק דאגמריה רחמנא. למשה דדי בשתים כהלכתן וג' אפילו טפח והסוכה שחוץ לטפח לא נחשבת כאילו יושב בתוך ג' דפנות רק בתוך ב' דפנות ודי בזה והוא משום דעיקר סוכה הוא ע"ש הסכך כדפירש"י ז"ל ברפ"ק והדפנות הוא רק תנאי להסכך כמו כל תנאי הסכך דבעינן פסולת גורן ויקב ובעינן דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ ופחות מכ' אמה כן נמי תנאי דדפנות דצריך להיות תחת הסכך ב' דפנות וג' טפח ועי"ז מוכשר הסכך והוא רק מתנאי הסכך וכיון דאיכא תחת הסכך דפנות הללו הרי נתכשר הסכך בזה וכיון דע"כ דופן הטפח הוא להכשיר הסכך כמו כן הב' דפנות נמי לאכשורי הסכך דליכא לחלק בין הדפנות דנימא דהב' דפנות הוא משום דצריך לישב בין ב' דפנות והדופן טפח רק לאכשורי הסכך ז"א דיכול לחלוק בין הדפנות דב' דפנות הוא שצריך לישב בתוך ב' דפנות והדופן טפח לאכשורי הסכך ז"א דמנ"ל לחלוק בין הדפנות כיון דהדופן טפח הוא לאכשורי הסכך דאינו חשוב כמו שנמשך עד סוף דופן הארוך אלא לאכשורי הסכך א"כ ע"כ דגם ב' הדפנות ג"כ דכוותיה ועל אופן הזה ע"כ מילתא דפשיטא הוא דפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה דמאי איכפת לן דאין להפסל דפנות הא כיון דב' כהלכתן וג' טפח הכשיר את כל הסכך שעליו ומאי נפ"מ בין הפסל למשך כל הסוכה שמן הטפח להלן. אבל אי חשוב דופן הטפח כמו שהוא משוך עד סוף הארוך א"כ חשוב דיושב בין ג' דפנות א"כ יש מקום לחלוק בין פסל היוצא מן הסוכה דאין לו הכשר דפנות ולברר הספק הזה נראה לפענ"ד דהוא מקום פלוגתא בין שיטת רש"י ז"ל ובעה"מ ז"ל וסיעתם ז"ל להרמב"ן ז"ל במלחמות וסיעתם ז"ל ותלי בגי' הירושלמי

לפי גירסתם ז"ל דגרסינן בירושלמי בפרקין לעיל רב אמר אותה של טפח צריכה שתהא משוכה מן הכותל טפח שמואל אמר אפילו כנוסה כמה רואין אותה כאילו היא יוצאה ע"כ ולפי גירסא זו הפי' בפשיטות כמו שפי' הפ"מ ז"ל שצריך שיהא משוך מן הכותל טפח כדי שיהא ניכר שזהו לדופן השלישית. א"נ שלא תהא משוכה יותר מטפח ושמואל אמר אפילו כנוסה כמה רואין אותה כאילו היא יוצא ונפ"מ בין רב לשמואל דרב ס"ל דאם משוכה הרבה אינה ניכר שהיא דופן ושמואל סבר אפילו משוכה היא הרבה נמי ניכר כאילו היתה יוצאה מן ראש הכותל לשם כותל לשם דופן וזה גי' רש"י ז"ל לפי מה דמפרש בדף ו' ע"ב גבי ואותו טפח להיכן מעמידו אמר רב מעמידו כנגד היוצא פי' רש"י ז"ל וז"ל כנגד היוצא מקום שהמחיצה כלה באיזה שירצה אם השתים מזרחית צפונית יעשה הטפח בסוף הצפונית במקצוע לצד מערב או במזרחית לצד דרום עכ"ל ז"ל כן פי' הבעה"מ ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל פי' במלחמות דכנגד היוצא ה"פ דאם הב' דפנות כמין גם אחד מזרח ואחד דרום ובא להעמיד הטפח במערב מרחיקו מן הדרום ומושכו כלפי צפון עד כנגד סוף דופן מזרחי שנמצא דופן מזרחי הארוך סופו שכלפי צפון וסוף הטפח מכונין זה כנגד זה שאם יעמידו סמוך לדופן דרומי ונמצא ארוך כנגד הקצר לדעת רב לא היה אותו טפח שהוא כנגד הקצר מתיר אלא כנגדו עיי"ש ומביא ראיה מהאי ירושלמי הנזכר לפי גירסתו ז"ל וז"ל כך מצאתי בירושלמי נוסחאות מדוקדקות רב אמר אותה של טפח צריך שתהא משיכה מן הכותל שמואל אמר אפילו כנוסה כמה רואין אותה כאילו היא יוצאה כו' ופירושה ברור דרב סבר צריך להרחיק אותה של טפת מן הכותל שבצדו כדי שיהא עומד כנגד סוף הכותל שכנגדו הוא יוצא ושמואל סבר אפילו כנוסין הרבה והוא סמוך לכותל שבצדו רואין אותו כאילו הוא נמשך ויוצא לחוץ כנגד כל אורך הארוך שכנגדו עכ"ל ז"ל עיי"ש. הרי מפורש שיטת הרמב"ן ז"ל דע"כ צריך ג' דפנות רק דהכותל טפח רואין אותה כאילו היא יוצאה ונמשכת עד סוף כותל הארוך אבל לשיטת רש"י ז"ל אינו מוכרח וי"ל דלא חשיב כאילו נמשך עד סוף כותל הארוך ומ"מ מותר משום דלא בעינן רק שתים כהלכתן וג' טפח ובזה נתכשר כל הסכך למעלה כנ"ל:

ועפ"ז מובן שפיר שיטת רש"י ז"ל ושיטת הרא"ש ז"ל דהרא"ש ז"ל ס"ל כשיטת הרמב"ן ז"ל דרואין הדופן טפח כאילו נמשך עד סוף כנגד הכותל הארוך וע"כ יצא י"ח דחשבינן ליה יושב בתוך ג' דפנות וא"כ הכא דעשה הדופן שבצדו יותר מז' טפחים גלוי בדעתיה דמה שאינו בתוך המחיצות אינו בכלל סוכתו וכיון דדופן השלישי אינו נמשך כנגד הכותל הארוך משום דגלוי דעתיה א"כ כל מה שנמשך הכותל האחד דמשכא ואולי יותר מן הדופן השלישי אינה בכלל סוכה ואין לה אלא דופן אחת ע"כ המהו דתימא

הוא שהפסול משום שאין לו אלא דופן אחת והקמ"ל הוא דמ"מ כשירה משום דינא דפסל היוצא מן הסוכה אבל לא דנחשבת מן הסוכה ז"א דהא לא דמי לשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפת דהתם נחשב הדופן טפח כאילו נמשך עד כנגד כותל הארוך אבל הכא דגלי דעתיה דאינו סוכה רק בין המחיצות דאי חשוב כנמשך יעשנה של ז' טפחיס וכיון דלא נמשך הדופן השלישי עד סוף הכותל הארוך אין כאן ב' כהלכתן ושלישית טפת ע"כ הקמ"ל דכשר הוא רק משום פסל היוצא מן הסוכה אבל לרש"י ז"ל דלא חשוב דופן של טפח נמשך עד כנגד כותל הארוך ואינו יושב בתוך ג' דפנות אלא דהג' דפנות הוא מתנאי הסכך ומכשרי כל הסכך בזה א"כ ל"ל דמהו דתימא הוא דהוא פפול משום דאין לו רק דופן אחת ז"א דהא כיון דהסכך כשר למעלה א"כ כל הסכך שלמעלה כשר ומאי איכפת לן דהוי סוכה באפי נפשיה דהא כיון דהסכך הזה יש לו תחתיו ב' כהלכתן וג' טפח א"כ כשר כל הסכך ונמצא דהוא יושב תחת סכך כשר ואין לאמר הא אינו יושב בתוך ג' דפנות ז"א דמ"ש מכל סוכה דעלמא בב' כהלכתן ושלישית אפילו טפח דכשר אפילו שלא כנגד הטפח ואינו נמשך עד סוף כותל הארוך ונמצא דאינו יושב בתוך ג' דפנות וע"כ דלא בעינן דיהא יושב בתוך ג' דפנות אלא דכל עיקר תנאי דדפנות הוא להכשיר הסכך וכיון דהסכך כשר א"כ מה לי מכל סוכה דעלמא ביושב רחוק מן הטפח לפסל היוצא מן הסוכה דבתרוויהו אינו יושב בתוך הדפנות אלא תחת סכך כשר וא"כ מה איכפת לן אם דהוי סוכה באפי נפשה. ע"כ פירש"י ז"ל דהנפ"מ אם הוא סוכה באפי נפשה אין מתכשר בפחות מז' טפחים ופירוש מהו דתימא הא לית בהו הכשר סוכה הוא כעין לית ביה הכשר סוכה באוקימתא דעולא דהיא פחות מז' טפחים. והקמ"ל הוא דמן הסוכה היא ואע"ג דע"כ הדופן השלישית לא נמשכה עד סוף כותל הארוך דהא גלי אדעתי' כו' כנ"ל מה בכך דהא בב' כהלכתן וג' אפילו טפח לא נמשכה נמי הדופן טפח ומ"מ הוי סוכה וה"נ דכוותיה ומדוקדק לשון רש"י ז"ל כב' כהלכתן ושלישית אפילו טפח דלא ממשכי עד רביעית עכ"ל ז"ל כלומר כמו התם לא נמשך עד כותל רביעית וכשר וחשוב סוכה ה"נ חשוב מן הסוכה בשלמא לשיטת הרא"ש ז"ל לא דמי לב' כהלכתן כו' דהתם נמשכה הדופן הקצר כנגד הארוך משא"כ הכא דע"כ לא נמשך דגלי דעתיה כו' אבל לפי' רש"י ז"ל שפיר חשיבא חדא סוכה ואי דלא נמשך כנגד דופן הארוך דגלי דעתי' כו' ז"א דהא בב' כהלכתן נמי אינו נמשך כנ"ל. ובזה ניחא נמי לשיטת רש"י ז"ל קושית הגמ' בתחלת הסוגיא תני פסל הייוצא מן הסוכה נידון כסוכה ופריך מאי פסול היוצא מן הסוכה ולכאורה קשה מאי פריך מאי פסל כו' הא יש לפרש כפשוטו דפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה כההיא דכ' רש"י ז"ל לעיל דף ד' ע"א

עיי"ש. אבל לפי דברינו ניחא דאי כפשוטו מאי קמ"ל וכי מי גרע משתים כהלכחתן וג' אפילו טפח דכשר אפילו ביושב מחוץ לטפח דליכא ג"כ דפנות וע"כ כשר משום דהדפנות התכשרו להסכך ויושב תחת סכך כשר ואם כן פשיטא דפסל היוצא מן הסוכה כשר ומאי קמ"ל על כרחך באוקימתא דעולא משני מהו דתימא וקמ"ל וכן לאוקימתא דרבה ור"י נמי איכא מהו דתימא וקמ"ל וצריך לאשמועינן משום מהו דתימא. וכל עיקר דקא משמע לן דינא דפסל היוצא מן הסוכה היא משום מהו דתימא מהו דתימא לבראי לא עבידי מהו דתימא הא לית ביה הכשר סוכה:

ועפ"ז יתבאר הירושלמי דגרסינן ראשי פסל היוצאין מן הסוכה נידונין כסוכה. ר"ח בשם רבנן דתמן ובלבד ע"פ כולה וא"כ קשה דמהו מהו דתימא קמ"ל הכא דהא פשיטא דפסל הרי היא כסוכה דאיזה פסול יש כאן ולמה גרע מב' כהלכתן כו' והרי כל הסכך כשר ע"ז ר' יעקב בר אחא ר' יוסי בשם ר' יוחנן בשם ר"ה ואפילו כנגד הדופן דמשכא ואזלי כותל בהדיה וזה קמ"ל ר' יעקב בר אחא ר"ח ר"י בשם ר"ה ואפילו שלא כנגד הדופן נמי קמ"ל ע"ז פריך ע"ד דר"י ניחא דהקמ"ל אבל ע"ד דר"ח מה היקל בה כלומר מה קולא היא זו מה היקלתה בה יותר מכל הסוכות דב' כהלכתן וג' טפח ומשני דלעולם איכא קולא אפילו שלא כנגד הדופן וכ"ת מאי קולא לחמתה מרובה מצלתה וכאוקימתא דרבב"ח:

וע"פ מה שביארנו שיטת רש"י ז"ל דקמ"ל הוא דכחד סוכה הוא ומן הסוכה הוא יש לכוין שיטת רש"י ז"ל דדף ד' ודף י"ד דכתב שם דפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ולכאורה הכא בדף י"ט הא משום דחד סוכה היא והוי כב' כהלכתן וג' אפילו טפח אבל לפי דברינו באין לה דפנות כלל ויוצא לפני הסוכה פשיטא דנידון כסוכה והא דהק' הרא"ש ז"ל דף ד' דע"כ שני הדפנות לא שייכי להאי סוכה דאי שייכי ליה הרי יש ב' מחיצות שלמות ואחת קצרה כדין הכשר סוכה ובכלל הסוכה היא ואי לשיטת רש"י ז"ל בקמ"ל א"כ בכלל הסוכה היא א"כ אמאי קרי ליה פסל היוצא מן הסוכה. זה מתרץ רש"י ז"ל בדף ד' ע"א בלשונו ז"ל דפסל היוצא מן הסוכה פירושו דיוצא מהכשר סוכה דאין לו הכשר דפנות ופי' היוצא מהסוכה הוא דיוצא מהכשר סוכה דאין לו הכשר סוכה דמשכא ואזלי חד כותל בהדיה דס"ד להוציאה מהכשר סוכה והא דכתב רש"י ז"ל אין לה הכשר דפנות הוא לאוקימתא דעולא דלגואי לא עבידא ואעפ"כ כשר ודו"ק:

פרק ג

הלכה א

רבנן דקסרין בשם ר"י בין זה ובין זה פסולה איזו גזולה פסולה כל שנכנס לסוכתו של חבירו שלא מדעתו כהדא גמליאל זוגא עביד לי' מטלא גו שוקא עבר רשב"ל א"ל מאן שרא לך ע"כ הק"ע ז"ל מגי' והפ"מ ז"ל פי' בלא הג"ה ולא הבנתי. והגר"א ז"ל באו"ח סי' תרל"ז מביא הירושלמי הזה למקור להדין המבואר שם בשו"ע אע"ג דקי"ל בתוקף את חבירו והוציאו מסוכתו דכשר כחכמים דס"ל יוצאין בשאילה וקרקע אינה נגזלת וסוכה שאולה היא מ"מ לכתחלה אסור לכנוס לסוכתו של חבירו שלא מדעתו רק בדיעבד יצא ע"ז כתב הגר"א ז"ל ראיה לדין זה מהאי ירושלמי דגרסינן איזהו גזולה פסולה כל שנכנס לתוך סוכתו ש"ח שלא מדעתו וצ"ב מאי מייתי ראיה מירושלמי דס"ל דאף בדיעבד פסול להדין המופסק ע"פ ש"ס דילן דבדיעבד כשר כיון דבדיעבד כשר אימא דמותר לכנוס לכתחלה כמו דמותר אדם ליקח טלית ותפילין של חבירו שלא מדעתו דניחא לאינש למיעבד מצוה בממונו ומאי ראיה מירושלמי דס"ל דאף בדיעבד פסול ומסיק הגר"א ז"ל דאף דלא קי"ל כהירושלמי לענין דיעבד אבל לענין לכתחלה קי"ל בזה כהירושלמי וצ"ב א"כ לפ"ז יש להביא ראיה גם מר"א דפוסל סוכה גזולה דלדידיה פשיטא דאסור לכתחלה ונימא ג"כ אף דלא קי"ל כר"א לענין בדיעבד אבל לענין לכתחלה קי"ל כוותיה וצ"ב להבין כונתו ז"ל:

ונראה לפענ"ד דה"פ בירושלמי בלא שום הג"ה ועי"ז יאיר עינינו בע"ה את שיטת הירושלמי והבבלי והבבלי והירושלמי אזלי לטעמייהו. ובזה יתבאר בע"ה שיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' חו"מ ה"ז אין אדם יוצא י"ח באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון שאכל טבל או מע"ר שלא נטלה תרומתו או שגזלה. זה הכלל כל שמברכין עליו ברכת המזון יוצא בו י"ח וכל שאין מברכין עליו ברהמ"ז א"י בו י"ח עכ"ל ז"ל ולכאורה קשה מנין להרמב"ם ז"ל מקור הזה ולעשות ממנו כלל בתורה והיכן מצינו כלל זה ובל"ס שיש להרמב"ם ז"ל מקור לזה הכלל וגם הק' הלח"מ ז"ל בפ"א מה' ברכות הי"ט על הרמב"ם ז"ל דלמה נקט בדקדוק כל שמברכין עליו ברכת המזון הו"ל למינקט סתם כל שמברכין עליו דהא איהו ז"ל סבר דלא מברכין עליהן כלל:

ונראה לפענ"ד ע"פ הירושלמי דסוגיא דידן נבואה בע"ה לביאור כונת הרמב"ם ז"ל ויתורץ קושית הגאון שג"א ז"ל בס' צ"ו דמקשה היכי שייך מה"ב דהא ניתי עשה וידחה ל"ת ע"ז כתב ז"ל דמצה אינו דוחה לל"ת דטבל משום דהוא בעון מיתה ועשה אינו דוחה רק ל"ת גרידא אבל טבל הטבול למ"ע דאינו רק ל"ת גרידא ע"ז לא שייך הענין מה"ב וע"כ

יליף הגמ' במס' פסחים דף ל"ה ע"ב דאין יוצאין במצה של טבל הטבול למ"ע מהקושיא כל שאיסורו משום בל תאכל חמץ יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ אלא משום בל תאכל טבל עיי"ש ואליבא דר"ש דס"ל דאין איסור חל על איסור אפילו בכולל אבל בלא הקושיא הוי שפיר נפיק בטבל הטבול למ"ע ולא שייך מה"ב ז"א דאדרבא מצוה איכא דעשה דחי ל"ת גרידא ואך בטבל לת"ג ולתרו"מ דהיא במיתה וכן בדמאי שייך שפיר מה"ב אף שהיא מדרבנן משום דבדמאי הוי טבל לתרו"מ אף שהיא מדרבנן כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון אבל בטבל למ"ע לא ילפינן רק מהקושיא ואליבא דר"ש ממילא לדידן דלא קי"ל כר"ש ובזה דאין איסור חל על איסור בכולל ממילא בלאו גרידא לא שייך מה"ב וע"כ יצא י"ח במצה ואף לכתחלה נמי מחויב לצאת בו והרי מצוה איכא ועוד מייתי ראיה מהירושלמי המובא בתוס' ז"ל במס' קידושין דף ל"ח ע"א דאמאי לא אכלו מצה מחדש דיבוא עשה וידחה ל"ת ומה שמסקי בתוס' ז"ל דאין עשה דקודם הדיבור דוחה לל"ת לשיטת הש"ס דילן אינו כן ואפילו להירושלמי נמי אינו כן ועכ"פ מוכח דעשה דמצה דוחה לל"ת דחדש ולא שייך מה"ב ואדרבה מצוה נמי איכא כיון דעשה דוחה לל"ת וכמו כן כל ל"ת גרידא נדחה מפני עשה דמצה כיון דלא קי"ל כר' שמעון ול"ל היקישא דמצה לחמץ כל שאין איסורו משום ב"ת חמץ וא"כ תמה מאוד על הרמב"ם ז"ל הנ"ל האיך פסק כל דבר שאין מברכין עליו ברהמ"ז אין יוצא בהם ידי מצה והא ברהמ"ז אין מברכין אפילו על איסור של ל"ת גרידא וא"כ מאי שייכות הוא מצה לברהמ"ז דהתם לא שייך עשה דוחה לל"ת משא"כ במצה כיון דלא קי"ל האי היקישא ומסיק הגאון בעל שג"א ז"ל דסוף דבר דברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל תמוהין זהו תמצית דבריו ז"ל עיי"ש:

ונראה לפענ"ד ע"פ סוגיא דידן דע"כ שיטת הרמב"ם ז"ל דאין יוצאין במצה של טבל וכל איסורין הוא לאו משום מצוה הבא בעבירה אלא ענין אחר הוא ומדויק כל שיטתו ז"ל ויתורץ קושית הגאון שג"א ז"ל ומתחלה נבאר בע"ה סוגיא דידן והנפ"מ שבין בבלי וירושלמי בזה הענין דשיטת הבבלי דלרבנן כשר בשתוקף תנורו והוציאו מסוכתו דרבנן לטעמייהו דאדם יוצא י"ח בסוכתו של חבירו וקרקע אינה נגזלת וסוכה שאולה היא ואילו בירושלמי ס"ל דפסול והוא דלכאורה קשה לשיטת הש"ס דילן דס"ל דכשר דקרקע אינה נגזלת והוי סוכה שאולה דהא עכ"פ לכתחלה אסור לו לתקוף את חבירו בע"כ ולהוציאו מסוכתו וא"כ הוי עכ"פ מה"ב וכי רבי קרא לצאת בסוכה שאולה הו בשאל לו מדעתו ומצאתי בהריטב"א ז"ל דהק' כן ומתרץ ע"פ הכלל דמובא בתוס' ז"ל במס' ב"ק ומס' גיטין ומס' סוכה דכל היכי דקני ליה גזלן קודם ביאוש שינוי רשות או קנין אחר

לא שייך שוב מה"ב והא דאותביה אביי לרבה מקרבנו ולא הגזול אע"ג דהתם נמי איכא יאוש ושינוי רשות דמעיקרא תולין והשתא הקדש מ"מ כיון דלא קני ליה אלא מחמת שהקדיש הוי שפיר מה"ב וז"ל הריטב"א ז"ל בדף ל' עיי"ש דוקא היכי דקני ליה בלא סיוע דמצוה אבל הכא דהמצוה מסייעא אותו להוציא מרשותו של הבעלים הוי מה"ב משום דהמצוה מסייעא להעבירה שבקדושת המצוה הוא מפקיע מיד הבעלים אבל כל שאין המצוה מסייעא בקנין אינו נפסל לא לקרבן ולא למצוה אע"פ שיש עבירה בידו דהא גזלו הרי זה כשאר עבירות שבידו או כאילו גזל חפץ אחר שאין פסולו ממצוה זו ולפיכך כל שקנאו ביאוש ושינוי רשות או שינוי מעשה שאין לו לתת לנגזל אלא דמים אע"פ שלא פרע עדיין עבירה בידו כגזלן ומעכב חובו של חבירו אבל גוף הדבר נקנה לו לגמרי ואין בו מה"ב עכ"ל הריטב"א ז"ל ועפ"ז מתורץ נמי האי קושיא כיון דלא קני ליה כלל דאין קרקע נגזלת וברשותא דמארי' הוא ואין המצוה מסייעא להוציא מרשות בעלים לא הוי מה"ב דהרי היא כאילו שדה בעלמא גזולה ברשותיה אע"פ שיש עבירה בידו אין הסוכה נפסלת בכך עכ"ל ז"ל פי' לדבריו ז"ל מובן בנקל דלא שייך מה"ב אלא כשגוף הדבר הוא גזול ושם גזילה עליו אבל כשנקנה לו קודם המצוה בלא סיוע המצוה ושוב לא הוי גוף הדבר גזול ולא איכפת לן על שיש עבירה בידו דהבעלים וכמו כן בקרקע דאינה נגזלת כיון שגוף הדבר לא הוי גזול דברשות בעלים הוי לא איכפת לן מה שהעבירה ביד הבעלים ודמי ממש לכמו בשנקנה לו קודם המצוה בשינוי רשות בלא סיוע דמצוה דלא הוי מה"ב דלא הוי אלא עבירה ביד הבעליה אבל גוף הדבר אינו שוב גזול ולא הוי מה"ב כמו כן בקרקע דאינה נגזלת דלא הוי רק עבירה ביד הבעלים אבל גוף הדבר אינו גזול:

ועפ"ז שפיר אזלי הבבלי והירושלמי לטעמייהו דגרסינן בירושלמי בפ' האורג ובפ"ק דמס' חלה ומובא בכל הפוסקים ז"ל בהרא"ש ז"ל במסכת פסחים דף ל"א ובר"נ ז"ל ובכמה פוסקים ז"ל וז"ל הירושלמי מצה גזולה אסור לברך עלי' אר"ה ע"ש ובוצע ברך נאץ ה' הדא דתימר בתחלה אבל בסוף דמים הוא חייב לו ר' יוסי אמר אין מצוה עבירה אר"א לא אלה המצות אם עשיתן כמצותן הרי הן מצות ואם לאו אינן מצות ע"כ וכן העתיק הרא"ש ז"ל והב"י ז"ל סי' קצ"ו באו"ח ולכאורה קשה מאד לפום האי כללא דקי"ל דכל שאין המצוה מסייעא להעבירה גבי גזל אין זה מה"ב וכמו שפסק בשו"ע או"ח סי' תרמ"ט עיי"ש א"כ לפי מה דקי"ל דאם בלע מצה יצא במס' פסחים דף ק"כ וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' חו"מ עיי"ש א"כ קשה אמאי הוי מה"ב הא קי"ל במס' כחובות דף ל' ע"ב כיון דלעסיה קניה [עי' בתוס' ז"ל במס' פסחים דף כ"ט ע"א בריש העמוד]

א"כ כיון דלעסיה קני' והוי שלו וא"כ לאח"כ כשבלע יצא י"ח ביון דקנה אותה קודם המצוה ואין המצוה מסייעת כלל לקנות וזהו קושיא עצומה ומצאתי בריטב"א ז"ל במס' סוכה דף ל"ה ע"ב דהק' כן [עי' במג"א ז"ל או"ח סי' קצ"ו סק"א דהק' ג"כ כן] והעלה מתוך כך דאין הלכה בזה כהאי ירושלמי אלא דשפיר יוצאין במצה גזולה ורק הירושלמי לא ס"ל כיון דלעסיה קני ולא קני אלא בהבליעה א"כ המצוה מסייעא להעבירה להוציא מרשות הנגזל. ובאמת תמה אני בזה ולפענ"ד דגם הירושלמי סובר כיון דלעסיה קני כמו שמפורש בירושלמי מס' מעשרות פ"ג ע"ש גבי הגע עצמך היתה נתונה בפיו לא נמאס הוא יכול להחזירה ע"ש ובדברינו שם עי' שם הרי דהירושלמי ס"ל ג"כ דכיון דלעסי' קני אך לפענ"ד לא קשה על הירושלמי דאזיל לטעמיה בסוגיא דידן וס"ל להירושלמי אע"פ שאין גוף הדבר גזול ואין שם גזל עליו ורק העבירה ביד הבעלים מ"מ הוי מה"ב וע"כ אע"פ שקנה קודם המצוה ולא הוי שוב גזול מ"מ הוי מה"ב כי קנה קודם המצוה. וקרקע אינה נגזלת חד מלתא הוא כמו שכ' הריטב"א ז"ל דבשניהם אין גוף הדבר גזילה רק העבירה ביד הבעלים מ"מ לשיטת הירושלמי הוי מה"ב ולשיטת הבבלי לא הוי מה"ב והילכך ס"ל לרבנן דקסרין בשם ר"י בין זה ובין זה פסולה ואף דאין קרקע נגזלת מ"מ הוי מה"ב משום דלכתחלה אסור לו לתקוף חבירו ולהוציאו מסוכתו וע"כ הוי מה"ב [כקושית הריטב"א ז"ל ולא ס"ל האי כללא כבש"ס דילן] ומסיק הירושלמי עוד רבותא יותר איזהו גזילה פסולה לא מיבעיא בתוקף חבירו והוציאו מסוכתו דהוי גזילה גמורה אלא אפילו כשלא תקף חבירו להוציאו בע"כ מסוכתו אלא כל שנכנס לתוך סוכתו ש"ח שלא מדעתו הוי שפיר חשוב גזילה והוי מה"ב אף שהמצוה אינו מסייעא להקנין והראיה מגמליאל זוגא עביד מטלא גו שוקא עבר רשב"ל א"ל מאן שרי לך ולא אסר עליו אלא משום דמאן שרי לך לכתחלה וכיון דלא שרי לכתחלה הוי מה"ב אף דהמצוה אינו מסייעא להקנין וע"כ שפיר מביא הגר"א ז"ל ראיה לדין השו"ע דלכתחלה אסור לכנוס לסוכתו של חבירו שלא מדעתו מהאי ירושלמי דהא משום טעם זה גופיה פסול ליה בירושלמי את הסוכה. וע"כ לא קשה קושיא דידן דמאי ראיה הוא מירושלמי להלכה לפי ש"ס דילן דאימי נמי למאן דס"ל דיצא י"ח מותר לכנוס לסוכתו ש"ח שלא מדעתו כמו טלית ותפילין ובירושלמי דאיתא דאסור לכתחלה משום דס"ל דאפילו בדיעבד פסול אבל ז"א דלאו אסור לכתחלה משום דבדיעבד פסול ז"א אלא אדרבה דלפיכך בדיעבד פסול משום דאסור לכתחלה ואי ס"ד דאי בדיעבד כשר מותר לכתחלה א"כ יהא מותר לכתחלה נמי ואמאי אסור לכתחלה ובשביל זה פסול בדיעבד אלא ע"כ דאף אם בדיעבד כשר נמי אסור לכתחלה ע"כ פסול בירושלמי בדיעבד משום הלכתחלה וע"ז

מסיק הגר"א ז"ל אף דקי"ל כירושלמי בזה דלכתחלה אסור אבל בדיעבד ס"ל כש"ס דילן דכשר וע"פ דברינו דהירשלמי לטעמיה אזיל וס"ל דהוי מה"ב גבי מצה כמו גבי סוכה א"כ קשה לכל הפוסקים ז"ל דפסקו כההיא ירושלמי במצה גזולה דאין יוצאין בה:

ע"כ נראה לפענ"ד דע"כ הרמב"ם ז"ל שכ' זה הכלל כל שמברכין עליו בהמ"ז היא כלל גדול בתורה שהכלל הוא סוגיא מפורשת ודווקא נקט בדרך זה הכלל כל שמברכין עליו בהמ"ז יצא ידי מצה ולא בהיפוך כל שיוצאין בו ידי מצה מברכין עליו משום דזהו נפ"מ גדולה דהנה בירושלמי פ"ק דמס' חלה קבע הגמ' הדין ברייתא תני מצה גזילה אסור. לברך עליו ולכאורה קשה מאוד מאי שייכות הוא להאי סוגיא הא לכאורה פשוט דשייך למס' ברכות ובשבת פ' האורג שייך שפיר דמירי התם. ממצוה הכ"ב. משא"כ בהאי משנה דפ"ק דמסכת חלה מאי שייכות הוא האי סוגיא והיא עלא גדולה לכאורה וכן יש לדייק על הפוסקים ז"ל הרא"ש ז"ל והה"מ ז"ל דכתבו בביאור הירושלמי אבל בסוף דמים היא חייב לו וכתבו ז"ל דנפק בי' י"ח וקשה וכי איירין בה' מצה דאם יצא או לא הא קאיירינן בברכה י"ל דדמים היא חייב לו ויברך אבל מאי שייכות היא לענין אם יצא י"ח הול"ל דדמים הוא חייב לו ויברך ועו"ק דד' משניות בש"ס שוין בחדא מחתא א' במס' ברכות וב' במס' פסחים במס' ברכות לענין זימנין בדמאי ומע"ר שנעלה תרומתו ומע"ש והקדש שנפדו אבל לא בטבל ולא במע"ר שלא נטלה תרומתו ולא במע"ש והקדש שלא נפדו וכן בשבת בפ' מפנין גבי טילטול חשוב נמי התנא כלשון הזה וכן במס' פסחים גבי מצה חשוב התנא גם כן כסדר הזה וכן במס' עירובין דף ל"א ע"י"ש וקשה מדוע בה' שבת בפכ"ה לא כתב הרמב"ם ז"ל זה הכלל כל אוכל שמברכין עליו בהמ"ז מטלטלין וכל שאין מברכין בהמ"ז אין מטלטלין ולא נקט שם הכלל רק הכא גבי מצה ולא בשבת ובעירובין אלא ע"כ דהענין היא כך דבפ"ק דמס' חלה גרסינן שם במתניתין עיסת כלבים בזמן שהרועין אוכלין ממנה חייבת בחלה ומברכין עליו ומזמנין ויוצא בה י"ח בפסח אין הרועין אוכלין ממנה אינה חייבת בחלה אין מערבין בה ואין משתתפין בה ואין מברכין עליה ואין מזמנין עליה ואינה נעשית ביו"ט ואין אדם יוצא בה י"ח בפסח בין כך ובין כך מטמא טומאת אוכלין ע"כ וע"ז גרסינן שם בירושלמי תני מצה גזילה אסור לברך עליה והיא מכיון דהתנא דהמתניתין דמס' חלה אורי לן דברכה ומצה קיימי בחדא מדריגה דכל שאינו חשוב אוכל לענין זה לא חשוב אוכל לענין זה ע"ז מביא הברייתא תני מצה גזילה אסור לברך עליו ולכאורה מ"ש דנקט מצה הא כל מלי דעלמא אסור לברך על גזילה ואין לאמר דקמ"ל דאפי' מצה לא דחי עשה דמצה ללא תעשה ז"א דהא מילתא דפשיטא דאין עשה דומה לא תעשה אלא של איסור אבל לא של גזל אלא ה"פ תני מצה

גזילה אסור לברך עליה וקמ"ל אע"ג דתנינן במתניתין דידן דמצה וברכה קיימו בחד מדריגה דכל שחשוב אוכל לענין ברכה חשוב לענין מצה וחלה וכל שאינו חשוב אוכל לענין ברכה לא חשוב נמי לענין חלה ומצה. ע"ז קמ"ל דבר חדש דיש מצה דהיא חשוב מצה ואינו מברך עלי' והיא במצה גזילה דאסור לברך עלי' ולא חשוב אוכל לענין ברכה וכ"ת אמאי הא מצה וברכה קיימי בחדא מדריגה לענין חשיבות אוכלין ולא מצינו שלא חשוב אוכלין לענין בהמ"ז ויהא חשוב אוכל לענין מצה ע"ז מסיק הדא דתימא בתחלה אבל בסוף דמים הוא חייב לו משום דכיון דלעסיה קני' אם כן בסוף ברכת המזון נמי מברך אם כן כיון דהוא מברך ברכת המזון יצא ידי חובתו אם כן הם במדריגה אחת מצה וברכת המזון וקמ"ל הברייתא החידוש דדווקא לענין ברכת המזון שאין מצה וברכה אבל לא לברכה שמתחלה אך לברכת המזון והא דשנינן במתניתן דמצה וברכה שוין במדריגה אחת היא דווקא לענין בהמ"ז:

וע"כ לפי הש"ס דילן במס' בבא קמא דף צ"ד ע"א דסבירא ליה לר"א ב"י הרי שגזל סאה של חטים טחנה לשה ואפה אין זה מברך טו' ומסקינן שם אף על פי דשינוי קונה מ"מ לענין ברכה הוי מה"ב וכדכתב התוס' ז"ל בדף ס"ז אף על פי דאין המצוה מסעיא בקנין מ"מ לענין ברכה להזכיר ש"ש הוי מה"ב אם כן לפי זה אפילו לבסוף אינו מברך [וכן כתב הב"י ז"ל לענין הלכה עיי' ס' קצ"ו במג"א ז"ל ובש"ע סי' תרמ"ט] וכיון דאסור לברך משום מה"ב ואכילת עבירה לא שמה אכילה ולא חשוב אוכל לענין ברכה ולא חשוב נמי אוכל לענין מצה ומתורץ בזה קושית הלח"מ ז"ל דלמה נקט הרמב"ם ז"ל בהמ"ז דווקא ז"א דכל עיקר זה הכלל שכ' הרמב"ם ז"ל לא בדה הוא ז"ל מעצמו אלא מפורש הוא בירושלמי בפ"ק דחלה במשנה וגמ' שם ושם העיקר היא ברכת המזון אף על פי שאינו מברך תחלה כיון דחשוב אכילה לברכת המזון יצא ידי מצה וכל עיקר דס"ל דלא יצא במצה גזילה הוא משום דאפילו לבסוף אין מברכין:

ולפי דברינו מובן מאוד ומדוקדק מאוד הברייתא דראב"י דראב"י אומר הרי שגזל סאה של חיטין טחנה לשה ואפה והפריש ממנה חלה כיצד מברך כו' ולכאורה צ"ב מאי איריא דנקט חלה ומאי שייכות חלה לכאן ואי לאשמועינן דאע"פ שעשאה הכל כהוגן אף על פי כן לא יברך אם כן לישמועינן והפריש ממנה מעשרות וחלה ומע"ר ומעשר שני ותרו"מ אבל לדברינו ניחא שפיר דהברייתא דראב"י והברייתא דמובא בפ"ק דמס' חלה לבתר מתניתין דאין הרועים אוכלין ממנה הוא ענין אחד דכיון דחלה ומצה וברכה במדריגה אחת דכל שאינו מברכין עליו לא הוי לא חלה ולא מצה ע"ב קאמר ראב"י דס"ל דלא יברך אפילו בסוף הרי שגזל סאה של חטים טחנה לשה ואפה והפריש ממנה

חלה אבל כיצד הוא מברך וכיון דלא יברך א"כ גם חלה לא הוי והכונה דכיצד מברך קאי לענין ברכת הנהנין ולא לעניו ברכת חלה כמו שמפורש בירושלמי פ"ק דסנהדרין וכ"כ המג"ע ז"ל והשתא ניחא הא דלא מביא הרמב"ם ז"ל האי כללא בכל הד' מקומות בה' ברכות ושבת ועירובין זולת הכא במצה משום דזהו עיקר הטעם דלא נפיק במצה גזילה לאו משום מה"ב דמצה ז"א אלא משום דלא חשוב אוכל לענין ברכה ולענין ברכה הוי מה"ב ואין מברכין עליו ותדע דע"כ היא כן דהא במצה גזילה לא שייך מה"ב דהא כיון דלעסיה קני וקי"ל גבי גזל דכל היכי שאין המצוה מסעיא לעבירה להוציא מרשות הנגזל לא חשוב מצוה ה"ב ואפילו היכי דלא קני ליה כלל כגון בקרקע דאינה נגזלת ואסור לכתחלה לתקוף חבירו ולהוציאו מסוכתו וכל ישיבתו הוא בעבירה ואעפ"כ לא שייך מה"ב כיון דהמצוה אינה מסעיא להקנין וגוף הדבר לא הוי גזול אלא עבירה ביד הבעלים אם כן לא שייך למימר גבי מצה גזילה משום מה"ב דמצה ואלא ע"כ דהיא כדברינו דלא חשוב אכילה משום מה"ב דברכה ובנה יסודותיו על המשנה דפ"ק דמס' חלה והירושלמי דבעינן חשוב לאכילה באלו ג' דברים חלה ומצה וברכה ופ"ב זה הכלל כל שאין מברכין עליו לא יצא י"ח דלא מצינו שלא יהא חשוב אוכל לענין ברכה דהא חשוב אוכל לענין מצה וחלה דהא בהני ג' כ"ר אוכל ואכלת ושבעת בערב תאכלו באכלכם מלחם הארץ וגו':

ואין להקשות הא סוף כל סוף יקשה קושית השג"א ז"ל על הרמב"ם ז"ל דיביא עשה דמצה וידחה לא תעשה גרידא כיון דלא קי"ל כר"ש באיסור כולל ולא משום מה"ב כולן דעשה דוחה לא תעשה גרידא ואדרבה מצוה נמי איכא ואי דדבר איסור לאו שמה אכילה ז"א דזה דווקא באוכל דבר האיסור באכילת רשות ואין באכילתו מצוה רק איסור ע"כ נפשו של אדם חתה בהן וקץ בהם ואינו חשוב אוכל אבל אי עשה דמצה דוחה לא תעשה אם כן מצוה איכא באכילתו ויחויב לברך ג"כ והוי שמה אכילה ז"א דהרמב"ם ז"ל לא כתב זה הכלל כל שמברכין עליו רק דווקא לענין גזל לחוד דבלאו הכי כיון דלעסיה קני וע"כ דמי כמו באתרוג וסוכה דכל היכי דקני ליה מתחלה לא הוי מה"ב אף שאינו מברך עליו אך במצה דבעינן אכילה וכיון דאינו מברך עליו משום מה"ב לא חשוב אוכל לענין ברכה ואם כן היכי שייך מצות עשה דבערב תאכלו אם כן צריך לקיים ואכלת ושבעת וגו' אבל לענין טבל לא קאי זה הכלל ודו"ק:

פרק ד

הלכה ו

תמן תנינן ר"א אומר אף המנסך מים בחוץ חייב א"ר יוחנן כל שיטת ר"א כשיטת ר"ע רבו אמרה כו' אית תניי תני בשם ר"א צריך שיהא מילוין לשם חג כו' מה נפק מביניהון כצ"ל וכן מוכרח דהאי מה נפיק מביניהון הוא כמו מאי בינייהו דאיכא בבבלי מס' זבחים דף ק"י ע"ז קאמר מ"ד צריך שיהא מילוין לשם החג ר"א כר"ע כי' ר"א כרבנן ע"ז פריך לית יכול דאמר ר"י כל שיטת ר"א כשיטת ר"ע רבו אמרה כו' ע"כ פריך מה נפיק מביניהון ע"ז א"ר זעירא והיא שניסך ג' לוגין בפנים וג' לוגין בחוץ אית תניי תני יש להן שיעור ואית תניי תני אין להם שיעור מ"ד יש להן שיעור פטור מ"ד אין להם שיעור חייב ע"כ והיא כמו דגרסינן בבבלי זבחים דף ק"י ע"ב ת"ר המנסך ג' לוגין מים בחוץ חייב ר"א אומר אם מילוין לשם חג חייב מאי בינייהו א"ר נחמן בר יצחק ביש שיעור למים קמיפלגי ופירש"י ז"ל דקאמר ת"ק המנסך ג' לוגין וה"ה יותר מג' לוגין דיש בכלל מאתים מנה ואתא ר"א למימר והוא שמילאן לשם חג כדרך מילואין דהיינו ג' לוגין ותו לא כדתנן צלוחית של זהב מחזקת ג' לוגין ממלא מן השילוח אבל אי הוי טפי לא קדשינהו כלי דחזי דלא חזי ליה דיש שיעור למים ואין כ"ש מקדשין אלא הראוי להם ע"כ עיי"ש. והיינו דקאמר הכא ג"כ אית תניי תני יש להם שיעור ואית תניי תנא אין להם שיעור כלומר דהאי אית תניי תנא צריך שיהא מילואן לשם החג הוא האית תניי תנא יש להם שיעור והאית תניי א"צ שיהא מילואין לשם החג היא האית תניי תני אין להם שיעור מ"ד יש להם שיעור פטור ומ"ד אין להם שיעור חייב:

וצ"ב גדול להבין למה נקט בירושלמי שניסך ג' לוגין בפנים וג' לוגין בחוץ הא בפשיטות ניחא כמו בבבלי דאוקמיה רנב"י דיש שיעור למים קמיפלגי למאן דאמר דיש להם שיעור אי הוי טפי לא הוי קדשינהו כלי כדפירש"י ז"ל ולמה מוקמינן בירושלמי בניסך ג' לוגין בפנים וג' לוגין בחוץ דאז פטור משום שאינו ראוי לפנים כדפי' הפ"מ ז"ל וצריך ביאור למה לן זאת ובאיזה דבר נחלקו בבלי וירושלמי:

ונראה לפענ"ד בעומק הענין ע"פ מה דגרסינן במס' עירובין דף נ' ובמס' קידושין דף נ"א ובפ' החודה תודה ששחטה על שמונים חלות חזקיה אמר קדשי ארבעים מחיך שמונים ור"י אמר לא קידשו ארבעים מתוך שמונים אריב"ל הכל מודים היכי דאמר ליקדשו ארבעים מתוך שמונים קדשו אל יקדשו ארבעים אלא אם כן קדשי שמונים לא קדשו כי פליגי בסתמא מר סבר לאחריות קמכוין ומ"ס לקרבן גדול אתכוין ע"כ והק' בתוס' ז"ל במס' עירובין הנ"ל ד"ה ליקדשי ארבעים מתוך שמונים והאר"י לית ליה

ברירה ול"ל דלקרבן גדול איכוין ולא קדוש אפילו אי לאחריות קמכוין הא אין ברירה והאיך יקדשו מ' מתוך פ' ומתרצין דאימתי שייך ברירה הנ"מ בדבר שסופו להפרישו ולתלות בברירה אז למ"ד אין ברירה לא מהני משא"כ הכא דלא חלו בברירה דהא אין צריך להפריש אלא נתקדשו המ' מתוך פ' כל היכי דאיתנהו בתערובת וא"ת הא צריך להפריש ד' ליתן לכהן ויש לומר דאם הם ביחד יפריש ד' מכל מ' ומ' ואם הן בפני בעצמן צריך להפריש י"א חלות מכל מין ומין דהשתא ממנפ"ש איכא הנך דקדשי וכו' עכ"ל ז"ל עיי"ש. והק' המהרש"א ז"ל למה לא הק' התוס' ז"ל ברישא גבי היכי דאמר ליקדשו ארבעים מתוך שמונים דקדוש הא ר"י ל"ל ברירה ומתרץ המהרש"א ז"ל דמדרישא לא קשה דהיכי דמפרש בהדיא אמר ליה לר' יוחנן ברירה כמפורש בתוס' ז"ל לעיל דף ל"ז עיין שם והרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מה' פסולי המוקדשין הלכה ט"ו פסק תודה שנשחטה על שמונים חלות לא קדשו מ' מתוך פ' ואם אמר יקדשו מ' מתוך פ' מושך מ' מתוך שמונים ומרים מהם א' מכל קרבן והמ' השניות יפדו ויצאו לחולין עכ"ל ז"ל והק' הכסף משנה ז"ל על הרמב"ם ז"ל למה פסק כר"י ולא כחזקיה רבו וכן הק' המשנה למלך ז"ל בשם הרשב"א ז"ל בשם הראב"ד ז"ל עיין שם עוד מביא המשנה למלך ז"ל דהתוס' ז"ל חולקין עם הרמב"ם ז"ל דלא ימשוך מ' מתוך פ' אלא אם הן לבד יפרוש ד' מכל מ' ואם הן מערבין אז יפרוש ד' מכל מין ומין וכו' עכ"ל ז"ל:

ונראה לפענ"ד בשיטת הרמב"ם ז"ל דלא סבר ליה כהתוס' ז"ל דאפילו למ"ד אין ברירה נמי יכול להיות מקודש ארבעים מתוך פ' מטעם דלא שייך ברירה הכא דנתקדשו בתערובת כל היכי דאיתניהו זה לא סבירא ליה ז"ל עיי' בתוס' ז"ל במס' גיטין דף ע"ג שכתבו לדעת רש"י ז"ל ג"כ כן דאי אין ברירה לא נתקדש כלל עיין שם. וכן דעת הרמב"ם ז"ל מפורש גבי הלוקח יין מבין הכותים דלמ"ד אין ברירה לא הוי תרומה כלל ולא כדעת התוס' ז"ל שם אלא ס"ל דחזקיה סבירא ליה דיש ברירה ע"כ יכול להתקדש מ' מתוך פ' אבל אי אין ברירה לא נתקדש מ' מתוך פ' והא דקאמר בסתמא בטעמא דר' יוחנן משום דלקרבן גדול איכוין ולא קאמר משום דר"י ל"ל ברירה אין ה"נ דיכול למימר הטעם דאין ברירה אלא דקאמר טעמא דעדיף טפי וראיה לזה דעל כרחך הטעם דחזקיה דווקא למ"ד יש ברירה אבל אי אין ברירה לא נתקדש מ' מתוך פ' דגרסינן במס' סוכה דף מ"ט ע"ב ואמאי ניתי במקודשת אמר זעירא קסבר אין שיעור למים וכלי שרת מקדשין שלא מדעת לפירש"י ז"ל דמוכח תרתי ממתניתין דאין שיעור למים דאי יש שיעור למים אין הכלי מקדש כלל דאין כ"ש מקדשין אלא הראוי להם וגם קסבר כ"ש מקדשין של"מ וע"כ אי מייתי מקודשת איפסל בלינה חזקיה אמר כ"ש אין מקדשין אלא מדעת וגזירה שמא

יאמרו לדעת נתקדשו ופירש"י ז"ל אך דאין שיעור למים מוכת ממתניתין א"ר ינאי א"ר זעירא אפי' תימא יש שיעור למים וכ"ש אין מקדשין אלא מדעת וגזירה שמא יאמרו לקידוש ידים ורגלים מלאן ע"כ הרי מוכח דזעירי סבירא ליה דמוכח מתנא דמתניתין דלא מייתי מקודשת משום דאיפסל בלינה מוכח ע"כ ב' דברים דאין שיעור למים וכ"ש מקדשין של"מ וחזקיה ס"ל דחד מילתא מוכח וחד מילתא לא מוכח דאין שיעור למים מוכח וכ"ש אין מקדשין אלא מדעת לא מוכח ור' ינאי אר"ז סבירא ליה דלא מוכח מתנא דמתניתין כלל והשתא קשה לפי' התוס' ז"ל היכי מוכיח חזקיה ממתניתין דבר אחד דאין שיעור למים דילמא לעולם יש שיעור למים וכיון דיאמרו לדעת נתקדשו אם כן אפילו יש שיעור למים מכל מקום לשיטת חזקיה נתקדשו מ' מתוך פ' והתם נמי כ"ש מקדשין להמ' מתוך פ' כדאיתא בפ' התודה דף ע"ח ע"ב ואם כן הכא נמי נתקדש הג' לוגין מתוך הרבה ואפילו למ"ד אין ברירה נמי נתקדש לשיטת התוס' ז"ל דהא אין צריך לברר הג' לוגין מתוך הרבה ויכול לנסך על המזבח כל הימים כמו בתודה דיכול להכניס לעזרה החולין עם התרומה ביחד כדעת התוס' ז"ל [וכחכמים דס"ל בקדשים וחולין שנתערבו מביא שניהם ואין בו משום חולין בעזרה במס' מנחות דף ק"ו וכן בתודה וחולין שנתערבו יכול להכניס שניהם ואין בו משום חולין בעזרה וכן מפורש במס' מנחות דף פ' ע"ב ועיין שם בתוס' ז"ל ד"ה וכי עיין שם] ואם כן היכי מוכיח חזקיה ממתניתין דע"כ מוכח חדא דאין שיעור למים אימא יש שיעור למים ורק התנא סבירא ליה אין ברירה וכיון שכן יוקדש הג' לוגין בתערובתן בכל מקום שהן ויופסלו בלינה והאיך יוצא אחר כך צלוחית של ג' לוגין לניסוך כיון דאין ברירה שמא יהיה בו מאותן הג' לוגין אשר נפסלו בלינה א"ו דדינא דחזקיה לא אתיא אלא דווקא ביש ברירה וכיון שכן ע"כ מוכח מתנא דמתניתין חדא דאין שיעור למים דאי יש שיעור למים אם כן אין נפסל בלינה דל"ל דהא נתקדשו ג' לוגין מתוך הרבה ז"א דאם כן ע"כ יש ברירה וחוזר הקושיא למקומה וניתי במקודשת ואי לג' לוגין יופסל בלינה מאי איכפית לן דהא יכול להוציא ג' לוגין לניסוך מן היותר מג' לוגין ונימא ברירה הוברר הדבר דאלו שהוציא לניסוך הוא לאו מהג' לוגין ואין נפסלין בלינה אלא ע"כ דמוכח חדא דאין שיעור למים אבל לשיטת התוס' ז"ל דדינא דחזקיה הוא אפילו באין ברירה חוזר קושיתינו לדוכתיה מנין לחזקיה לשיטתיה דס"ל דיקדש מ' מתוך פ' להוכיח דתנא דמתניתין סבירא ליה דאין שיעור למים אימא יש שיעור למים אך מכל מקום נפסל בלינה ג' לוגין וכיון דאין ברירה האיך יוצא אחר כך ג' לוגין כשירים א"ו דאי התנא סבירא ליה דינא דחזקיה ע"כ דס"ל דיש ברירה אם כן יכול להוציא ג' לוגין מן המותר א"ו דס"ל לתנא דאין שיעור למים ויהיו כולם נפסלין בלינה:

וכיון ששיטת הרמב"ם ז"ל הוא דלחזקיה ע"כ ביש ברירה ע"כ אתיא שפיר דפסק כר"י משום דקי"ל אין ברירה אך באומר יקדשו מ' מתוך פ' דאז לא שייך לברירה כמו שכ' המהרש"א ז"ל הנ"ל בשם התוס' ז"ל וע"כ לא מצריך הרמב"ם ז"ל דיקא י"א מכל מין כיון דבאומר יקדשו מ' מתוך פ' יש ברירה:

ועכשיו דזכינו בע"ה לזה יומתק הירושלמי בסוגיא דידן דהנה שיטת רנב"י בבבלי דמוקי דקמיפלגי ביש שיעור למים דלמ"ד יש שיעור למים אם מלא יותר מג' לוגין לא נתקדש ע"כ היא לשיטת ר"י דאי לחזקיה עכ"פ נקדש מ' מתוך פ' וע"כ חייב בחוץ בין לשיטת התוס' ז"ל בין לשיטת הרמב"ם ז"ל דלשיטת התוס' ז"ל דדינא דחזקיה אף למ"ד אין ברירה משום דיכול להכניס כל התערובות בעזרה ואם כן ע"כ כחכמים דס"ל בתערובת קדשים וחולין יכול להכניס כולם לעזרה ואין בו משום חולין בעזרה ואם כן כולן ראוין לפנים ואם כן אם ניסך בחוץ חייב ואף לשיטת הרמב"ם ז"ל דס"ל דדינא דחזקיה הוא משום ברירה ואם כן כשינסך ג' לוגין לשם ניסוך הוברר בדבר דזה היא הג' לוגין שנתקדש וחייב וכ"ש אם ינסך כל הימים. אלא ע"כ דאתיא רנב"י כשיטת ר"י אבל לא לחזקיה אבל בירושלמי ס"ל לר"ז כשיטת חזקיה ואם כן אפילו יש שיעור למים מכל מקום נתקדש הג' לוגין ולמה פטור בחוץ ולא משכח"ל הפטור אלא דווקא כשלקח מהמים ג' לוגין ונסך תחלה בפנים ואחר כך ניסך בחוץ אם כן בשניסך תחלה בפנים הוברר הדבר דזהו הג' לוגין הקדושים וע"כ פטר מן הג' לוגין שבחוץ דכיון דכבר הוברר הג' לוגין שנתקדש אבל אי דינא דחזקיה אפילו למ"ד אין ברירה אם כן לפי זה אפילו ניסך ג' לוגין בפנים ואפילו יש שיעור למים נמי יהא חייב בחוץ דל"ל שאינו ראוי שיב לפנים ז"א דהא אין ברירה וע"כ צריך לנסך כל החביות דאין ברירה א"ו דיש ברירה דווקא ואם כן אין ראוי שוב לפנים ואין לאמר דלעולם אין ברירה ומכל מקום פטור בחוץ דהא אינו נקרא ראוי לפנים בודאי אלא ספק דהא ספק היא באמת דשמא כבר נתנסך בפנים ג' לוגין המקודשין והנשאר היא חולין ואין יתחייב עליו בחוץ אף דראוי לפנים משום דמחויב להכניס כולן לפנים ולנסך כל החביות מכל מקום אינו רק משום ספק ואינו חייב בחוץ אלא דווקא כשראוי ודאים לפנים אבל לא בספק ואינו חייב בספק קרבן ז"א דאם כן ל"ל למימר כשניסך ג' לוגין בפנים הא אפילו בלא ניסך לפנים כלל אלא דניסך ג' לוגין לבד בחוץ נמי יהא פטור למ"ד דיש שיעור למים כיון דאין ברירה למים מנ"ל דהן אותן ג' לוגין הקדושים דילמא הוי חולין ולא יתחייב בחוץ למ"ד דיש שיעור למים רק דווקא בשניסך כל החביות לחוץ א"ו דאם לא ניסך בפנים הוי חייב בחוץ אף על ג' לוגין לבד אף למ"ד דיש שיעור למים משום דנקרא ראוי לפנים אף דספק

הוא אם כן לפי זה קשה אפילו בשניסך ג' לוגין בפנים נמי יהא חייב דהא נקרא השאר נמי ראוי לפנים כיון דאין ברירה ומחויב לנסך גם השאר מספק ע"כ חשוב ראוי לפנים אלא על כרחך דדינא דחזקיה הוא דווקא למאן דאמר דיש ברירה לשיטת הרמב"ם ז"ל וע"כ פסק כר"י משום דקי"ל אין ברירה לבד באומר בפירוש מ' מתוך פ' דבהא סבירא ליה דיש ברירה היכי דמתנה בהדיא כמו שכתב המהרש"א ז"ל ודו"ק:

הלכה ז

חזקיה אמר שלא יהו אמרין ראינו מים שנתמלאו לקידוש ידים ורגלים נפסלין בלינה דבית ר' ינאי אמרי שלא יהו אומרין ראינו מן החג נפסלין בלינה. ר"י אמר מפני מראית העין ולא ידעין אין כהדא דחזקיה אין כהדא דר' ינאי דברי הכל פי' כמו דמסיק ר' פדת בשם ר' הושעיא מי סוטה נפסלין בלינה ר' אחא בשם ר' אבינא כל שאין ממני למזבח אין הלינה פוסלת בו. וע"ז קאמר אם כהדא דחזקיה הוא לאו ד"ה הוא אלא בפלוגתא דר' פדת ורב אחא ואם כהדא דר' ינאי הוא ד"ה. ולבאר זאת נקדים מה שיש לדקדק בלשון ר"א בשם ר"א כל שאין ממנו למזבח אין הלינה פוסלת בו ולמה לא נקט סתם כל שאינו עולה על המזבח אין הלינה פוסלת בו ולמה נקט כל שאין ממנו וגם יש לדקדק תיבת הלינה בהא הול"ל אין לינה פוסלת בו כמו ברישא גבי ר"ה מי סוטה נפסלין בלינה וגם צריך ביאור מדוע אינו פוסל בלינה רק דבר העולה ע"ג המזבח. ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ דחזקיה דקאמר מים שנתמלאו לקידוש ידים ורגלים נפסלין בלינה לאו דיאמרו דמים שנתמלא לקידוש נפסלו בלינה היו מקדשין הכהנים ממנו ידיהם ורגליהם ז"א אלא דיאמרו מים שפסולין בלינה כשרים למי החג כדפירש"י ז"ל בבבלי דף נ' ע"א וכן כתב כאן הק"ע ז"ל וע"כ דכן היא דל"ל שיאמרו שנתקדש הידים והרגלים במים שנפסלו בלינה ז"א דהא באמת לא קידשו בהם ידים ורגלים ול"ל שהעולם יטעו ויסברו שנתקדש בהם ידים ורגלים ז"א דאם כן אם באמת נפסל איזה פעם המים של קידוש מה יעשו בו הא העולם יטעו וכן כל קרבן שנפסל יטעו בזה שנעשית עבודתו בתמיה והכא אמאי ניחוש לזה אלא ודאי דיטעו כשיראו כשנסכין בו יאמרו שהמים הללו נתקדש לשם קידוש ונפסל בלינה ויאמרו דמים שנפסלו בלינה כשירים למי החג [והנפ"מ בין חזקיה ור"י היא דלחזקיה יש שיעור למים ולר"י אין שיעור כדפירש"י ז"ל עיין שם] ולפי זה יש לחקור למה באמת הן פסולין למי החג אפילו שנפסלו בלינה מכל מקום לא גרע ממי חולין שפסולין גם כן לקידוש בשלמא כל הקדשים שנפסלו צריכין שריפה ומ"ע היא ע"כ אין כשירים לעבודה אחרת אבל המים דאין טעונין שריפה וגם קבורה אין טעונין כדמוכח ברמב"ם ז"ל בפ"ט מה' פה"מ דדבר שאין דרכו לשרוף כגון משקין אין טעונין

קבורה רק בערלה וכלאי הכרם והיא משום דקודם שנעשו משקים היו הענבים עומדים לשרף אבל יין דקודש אינו טעון קבורה ולמה גרעי ממי חולק דפסולין נמי לקידוש וכי בשביל שנפסל בלינה לקידוש נפסל גם כן לניסוך וכן גבי מי סוטה דממלאים מן הכיור וכי בשביל שנפסל בלינה לקידוש יפסל למי סוטה הא אפילו כשנפסלו מ"מ קדשים היא כמו כל הקדשים פסולין הרי כתב רחמנא מים כשירים הלא לא כתב רחמנא רק מים קדושים ונקראים גם היום מים קדושים. והפסיל לינה שלהם לקידוש ידים ורגלים מאי שייכות הוא למי סוטה הכי בעינן במי סוטה אלו המים שכשירים לקדש ידים ורגלים. דהא כשר ופסול וקודש וחולין ב' ענינים הן ועכ"ז ס"ל לר' פדת דמי סוטה נפסלין בלינה אף על פי שלמי סוטה לא נתקדשו בכ"ש דאפילו החצי לוג שהיו מודדין מן הכיור ליתן בהכלי חרש לא נתקדשו המים בקדושת מי סוטה דאין מי סוטה צריכין קידוש בפני עצמה על קדושת מי סוטה דהא בחוץ הוא כדפירש"י ז"ל במס' מנחות דף פ"ח ע"ב ד"ה חוץ היא וע"כ אין בהמים קדושת מי סוטה רק קדושת מי כיור עיין שם וע"כ איתא בספרי מובא בתוס' ז"ל שם ד"ה אי מים קדושים אין קדושים אלא שנתקדשו בכיור והיא משום דקדושת מי סוטה לא שייך בהם מ"מ פסול היא משום המי כיור דאיפסיל בלינה לקידוש ע"כ פסול לעבודה ולכל העבודות פסול הוא אבל מי חטאת לכו"ע לא נפסלו בלינה לעולם דהא' אין בהם מי כיור ומים חולין היא ולא נתקדשו בכ"ש אך מי סוטה לבד נפסל בלינה משום מים קדושים דכיור ואי פסול בלינה לקידוש פסול הוא לכל העבודות ע"ז פליג ר' אחא בשם ר' אבינא וס"ל דלעולם לא משכח"ל במים דפסולין בלינה לעבודה אחרת מלבד לקידוש משום פסול הלינה דקידוש אלא דווקא בחג דאיפסל מחמת עצמו בלינה כגון דלן בצלוחית של זהב של ג' לוגין המקודשת אבל כל שאין ממנו ולמזבח כגון מי חטאת ומי סוטה ומי טהרת מצורע לא משכח"ל פסול לינה לעולם דאין אותו הלינה של פסול קידוש פוסל והא דקאמר כל שאין ממנו ולמזבח לאו לאפוקי דעבודה שאינו עולה ע"ג המזבח לא שייך בה פסול לינה ז"א דמהכ"ת נימא כן אלא קאי על כל עבודות אחרות שיש במים דס"ל לר"פ דהפסול הלינה של קידוש פוסלין המים לעבודה אחרת ע"ז קאמר ר"א בשם ר"א דז"א דלא משכח"ל במים שיהא פסולין לעבודה אחרת משום הלינה דפסול קידוש ולא משכח"ל במים דיהא פסולין לעבודה אחרת משום לינת הקידוש ידים. אלא משום לינה מחמת עצמו כגון במי החג בצלוחית של ג' לוגין דהקידוש היא ממנו ולמזבח אבל כל שאין ממנו ולמזבח כלומר דהקידוש אינו ממנו ולמזבח אלא לקידוש ידים ורגלים אין אותו הלינה פוסלת אותו לעבודה אחרת ומי הכיור דפסולין לקידוש בלינה. מזה לא קמיירי דפשיטא דפסולין

אך מיירי אם הפסול דקידוש פוסלו לעבודה אחרת אם נפסלו המים מחמת זה לעבודה אחרת אי לא דר"פ ס"ל דנפסלו המים בפסול הלינה לעבודה אחרת כגון למי סוטה ור"א בשם ר"א ס"ל דלא נפסלו לעבודה אחרת ונקט כלל על כל עבודות אחרות שיש במים הקדשים ממי כיור דלא נפסלו משום הלינה דקידוש. וזה הכלל כל שאין ממנו ולמזבח אין אותו הלינה פוסלת בו ובכלל זה אין שייך פסול לשום עבודות אחרות במים משום פסול הלינה דקידוש בין בניסוך המים בחג בין במי סוטה בין לטהרת מצורע. במי סוטה בודאי לא משכח"ל כלל. ובניסוך המים לא משכח"ל פסול לינה אלא באופן אחד שלן בצלוחית מקודשת של ג' לוגין ולא נמצא פסול לינה בעבודה אחרת במים אלא באופן אחד ממנו ולמזבח ולא אתא לאפוקי דעבודה שאינו קרב למזבח אין בו פסול לינה ז"א אלא אף על פי שאינו למזבח. דלא בעינן דווקא עבודת המזבח אלא משום דלא משכח"ל פסול לינה במים בעבודה אחרת אלא ממנו ולמזבח אבל מקידוש שאינו למזבח לא מהני במים ממילא לא משכח"ל במי סוטה דנפסל בלינה לעולם. וע"כ אי ר"י דקאמר מפני מראית העין הוא כונתו כדחזקי' אם כן לאו ד"ה הוא אלא תלי בפלוגתא דר"פ בשם ר"ה ור"א בשם ר' אבינא דלרב אחא בשם ר' אבינא כל שאין ממנו למזבח אם כן בחביות מקודשת שנתמלאה לקידוש ידים ורגלים אין ממנו ולמזבח אבל אי מראית העין הוא כדבית ר' ינאי ע"כ כד"ה אתיא וע"פ דברינו מדוקדק מאד דמאי שייכות הוא האי סוגיא דר"פ ור"א הכא הלא עיקר מקומה בסוטה ולמה נשנית כאן ואי משום דמיירי מדין לינה הא עיקר דין דלינה בקידוש ידים ורגלים הוא בירושלמי במס' יומא פ"ב וגם מדויק מאד כל שאין ממנו ולמזבח תיבת כל ממנו ולמזבח מדויק ותיבת הלינה מדויק גם כן ומכל מה שכתבנו דברי הכסף משנה ז"ל שהביא הש"ק ז"ל שרירין וקיימין קושית הש"ק ז"ל דמקשה על כסף משנה ז"ל ממי כיור מלבד שלא מובן לי מדוע קשה על הכסף משנה ז"ל כמו כן קשה על רבי אליעזר בשם רבי אליעזר גופי' ממי כיור אבל על פי דברינו יומתק מאד ונתישב כל הסוגיא בעזרת השם בטוב טעם:

פרק ה

הלכה א

ולמה מן כל אילן מילייא חליל תנינן שזה לקיצין וזה לקיצין זה חביב וזה חביב ותלי חביב בחביב לולי דמסתפינא היתי אומר שיש כאן ט"ס ולפענ"ד טעות דמוכח הוא וכצ"ל בחליל תלינן פי' דר"י בשם רבב"מ דריש עקרא דתלינן הלל בחליל ור"י בר"ב בשם רבב"מ דלפיכך הלל בשבעת ימי החג כנגד הלולב שמתחדש בכל יום ולא כנגד החליל

אלא כנגד הלולב ולמה מן כל אילין מילייא ר"ל מן כל אילין מילייא דאנן אמרין ומכל מקום המקרא חלה הלל בחליל ותיבת כל אילין מילייא אף על פי דהוא מימרא אחת דרך הירושלמי למימר כן וכן איתא בירושלמי במס' מע"ש פ"א ה"ב וגרסינן שם אמר ר' יוסי כל אילן מילייא אנן אמרין ומתניתא מסייע לר"ז ר"ל אנן אמרין כל אילין מילייא כנגד ר"ז ואף על פי כן המתניתא מסייע לר"ז ואף שאמר אך מימרא אחת קרי לה כל אילן מילייא משום דבמימרא אחת איכא מילין הרבה דרכן לקרות כל אילין מילייא וה"נ ה"פ כל אילין מילייא אנן אמרין ומ"מ המקרא תלי בחליל ודרך הירושלמי כן כשאומר מימרא ואעפ"כ מצינו להיפוך גרסינן לשון הזה כל אילין מילייא אנן אמרין ומ"מ מצינו דלא כן וע"ז מפרש ריבר"ב בשם רבב"מ דהלל תלי בלולב לפיכך בפסח אין קורין אלא יום אחד הכא כל שבעה הוא משום לולב [ובבבלי בערכין דף י' איתא הטעם בפסח אין חלוקין בקרבנות הן ובחג חלוקין בקרבנות הן דכל יום קרבן אחר] וע"ז מסיים ולמה מן כל אילן מילייא בחליל תלינן ולמה מצינו דהמקרא תולה הלל בחליל ולפי כל אילן מילייא הלל תלי בלולב ע"ז מפרש הטעם שזה לקיצין וזה לקיצין זה חביב וזה חביב ותלי חביב בחביב פי' דלולב אינו אלא ברגל אחד דהוא בחג הסוכות אבל הלל וחליל הוא בכל הרגלים וזה חביב וזה חביב דהלל חביב וחליל חביב (כדאיתא במס' ר"ה דף כ"ז גבי הלל כיון דחביב יהיב דעתי' וע"כ תלי חביב בחביב תלי מקרא הלל בחלול שזה חביב בקוצין וזה חביב בקוצין ובב' דברים שוה הלל לחליל בקיצין ובחביב דאילו לולב אינו אלא פעם אחת לקיצין (כמו דגרסינן בירושלמי בפ"ק דמס' פסחים גבי ע"פ אחת לקוצין פי' דפעם אחת בשנה הוא ואינו תדיר) ואילו הלל וחליל אינו פעם אחת לקיצין אלא לקיצין רבים וגם חביבין שניהם ותלי המקרא זב"ב ומסיק ע"ז ובעצרת אומר לו הילך מצה הילך חמץ מ"ד הילך מצה שהיא תדיר ומ"ד הילך חמץ שהיא חביב (וכן איתא בבבלי במס' סוכה דף נ"ו גבי סוכה וזמן דזמן הוי תדיר דנוהג בכל הרגלים וסוכה חביב בחובת היום ומדמה להילך מצה הילך חמץ) והי"נ הלל וחליל הוי שניהן תדיר וחביב דשניהן הוי לקיצין וחביבין ותלי הלל בחליל אע"פ דהטעם הוא משום לולב: